În căutarea absolutului
(pe urmele unui moldovean plecat în India la mijlocul secolului XIX)

Nicolae Zberea (1908-1990)

București
29 septembrie 2025

„Cazul" lui Alecu Ghica ar fi rămas necunoscut, dacă un eminent cercetător al istoriei, profesorul Emil Vârtosu, din capitală, nu l-ar fi descoperit într-o notă anonimă, de pe coperta unei cărți vechi, găsită în 1962, în Arhivele Statului din București. În același an, prof. E. Vârtosu l-a semnalat Secției de Studii Orientale și a scris despre Alecu Ghica un scurt articol, pe care l-a publicat în revista *Studia et Acta Orientalia*, organul periodic al acestei secții[1]. În articolul de față, dăm noi amănunte despre compatriotul nostru, plecat în India, în urmă cu mai mult de un secol. Datele și considerațiile ce urmează sînt rezultatul investigațiilor ce le-am întreprins atât în țară, cât și în India.

Partea I

1

Este un lucru de la sine înțeles că, din cauza condițiilor istorice foarte vitrege, galeria călătorilor români, pe meleaguri îndepărtate, nu poate fi prea mare. Abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după unirea principatelor române și scuturarea jugului turcesc, a apărut o pleiadă întreagă de călători români, care au străbătut țări și mări. Oricum, e destul să deschidem izvodul drumețiilor românești pentru a întâlni figuri foarte interesante, chiar din primele pagini. Astfel este spătarul Milescu, care, în 1675-1678, a întreprins o călătorie îndrăzneață în Siberia și China.

Printre figurile mari de călători români trebuie citat și numele marelui cărturar moldovean, Dimitrie Cantemir, care la începutul secolului al XVIII-lea a ajuns până în Iran și a fost un bun cunoscător al Orientului Mijlociu. Mult mai târziu, la sfârșitul secolului al XIX-lea, naturalistul român, Gregoriu Ștefănescu a făcut cercetări științifice la mii de kilometri de pământul său natal, străbătând Munții Stâncoși și Mexicul, iar Emil Racoviță, un alt mare savant român, a pătruns în Antarctica sud-americană, unde a făcut importante cercetări științifice.[2]

Cel care a ajuns prima dată în India a fost medicul și arheologul transilvănean, J.M. Honigberger, care, între anii 1829-1869, a făcut cinci călătorii mari în India, unde a stat în total 26 de ani. Johann Martin Honigberger s-a născut în 1795 în orașul Brașov. După ce a studiat chimia și farmaceutica, a plecat în Orientul Mijlociu, unde a practicat medicina și chirurgia. În 1829 a ajuns în India, în Panjab, devenind medicul personal al māharājahului sikh Rangīt Singh, din Lahore. Ulterior, a ajuns până în Bengal. În perioada șederii sale în India, călătorul transilvănean a făcut importante

1 Emil Vârtosu, Un roumain „brahmane" en India vers 1860, *Studia et Acta Orientalia*, V-VI, București, 1967, pp. 377-378.

2 În afară de aceștia, au fost și alți călători români care au străbătut țări și mări. Printre aceștia trebuie semnalat Iulius Popper, care între 1880-1886 a întreprins călătorii în Asia (India, China, Japonia, Siberia) și America (de Nord și Sud până în Țara de Foc). O călătorie importantă a fost făcută în 1895-1896 de Dimitrie Ghica-Comănești și Nicolae Ghica-Comănești, fiul său, în Africa Răsăriteană (Somalia). Un alt călător român a fost inginerul Bazil Assan care, în afara unei călătorii în jurul globului pământesc (1897-1898), cu care prilej a trecut prin insula Ceylon, a întreprins o călătorie de studii în regiunile polare arctice (1896). În anii 1897-1898, Albert Ghica a făcut o călătorie în Maroc, iar în aceiași ani, frații Strat au ajuns în Dahomei și Gabon. În sfârșit, în 1898-1901, Sever Pleniceanu a făcut o interesantă călătorie în ținutul fluviului Congo.

cercetări ştiinţifice în domeniul medicinii, farmaceuticei şi arheologiei. A scris câteva lucrări despre tratamentul holerei, asupra plantelor medicinale din Panjab şi munţii Himalaya, precum şi despre monumentele buddhiste *Stūpa*. Deşi a muncit toată viaţa în căutarea remediului holerei, renumele şi l-a câştigat datorită descoperirilor sale arheologice. A murit în oraşul său natal, în 1869, înainte de a pleca în cea de-a şasea călătorie a sa în India. J.M. Honigberger a devenit eroul unui roman fantastic, Secretul doctorului Honigberger, de Mircea Eliade.

Tot în prima jumătate a secolului al XIX-lea a venit în India un alt călător român, Alecu Ghica, care a devenit adept al gândirii filosofico-religioase hinduiste şi a rămas în această ţară până la sfârşitul vieţii sale. Tocmai de el ne vom ocupa în această schiţă.

Despre unii dintre călătorii români, plecaţi pe meleaguri îndepărtate, mai ales, despre cei trimişi în solii sau plecaţi pentru cercetări ştiinţifice, s-a vorbit şi s-a scris mult la vremea lor. Însă, în afara celor cunoscuţi, mult mai mare a fost numărul călătorilor anonimi, care s-au pus pe drumeţie împinşi de alte pasiuni şi ambiţii, atraşi de alte miraje. Unii dintre aceştia şi-au părăsit ţara din spirit de aventură, din dorinţa îmbogăţirii sau din alte imbolduri mai mult sau mai puţin plauzibile. Au fost însă şi unii, ce e drept foarte puţini – firi romantice, visătoare, - dornici de un alt cadru de viaţă, chinuiţi de nostalgia unei alte existenţe, frământaţi de problema rostului lucrurilor, care au plecat în lume să caute adevărata patrie a sufletului lor, mânaţi de speranţa de a descifra enigma vieţii, de a se realiza, de a se găsi pe sine. Aceasta este cazul lui Alecu Ghica.

Fără îndoială că toţi aceşti hoinari au fost nişte căutători. Marele pictor Paul Gauguin, care, de dragul realizării sale, a plecat tocmai în Tahiti, n-a fost un căutător? Şi doctorul Albert Schweitzer, care a plecat să practice medicina în jungla africană? Dar pe Thor Heyerdal sau William Willis, ce i-a împins să se urce pe plută, pentru a străbate cu atâtea riscuri oceanele? Aceeaşi dorinţă de a se realiza. Deosebirile stau numai în diversitatea scopurilor şi în varietatea mijloacelor.[1]

---

1 După aceste câteva consideraţii introductive, să vedem care a fost metoda noastră de a merge pe urmele lui Alecu Ghica şi care sunt rezultatele acestor investigaţii. Desigur, că auditorii noştri nu trebuie să-şi facă iluzii că noi am folosit o metodă atât de eficientă ca de exemplu aceea a lui Irving Stone, autorul minunatei cărţi *Bucuria vieţii*. Pentru a reconstitui şi a reda în toate amănuntele viaţa lui van Gogh, Irving Stone a mers pe urmele lui, pas cu pas, perioadă cu perioadă, călcând cu piciorul fiecare localitate de care a fost legată viata sau creaţia lui van Gogh. Deşi ne-ar fi plăcut cel mai mult să folosim o asemenea metodă, totuşi a trebuit să ne mărginim la corespondenţa cu India şi la investigaţii în ţară. În cele ce urmează, voi prezenta, pe scurt, întregul proces de investigaţii în ordinea succesiunii acţiunilor întreprinse.

Astfel, la sfârşitul lui septembrie 1962, am primit din partea Secţiei de Studii Orientale sarcina de a întocmi un referat asupra materialului *Un român „bramin" în India, pe la, 1860* şi de a preciza, dacă materialul este publicabil sau nu. Totodată mi se cerea sa identific oraşul indian menţionat în material.

După ce am studiat problema şi am făcut o serie de investigaţii, prin mijloacele care-mi stăteau la dispoziţie, la începutul lunii următoare, am răspuns Secţiei de Studii Orientale, că oraşul din India în care s-a stabilit Alecu Ghica este oraşul Puri din statul Orissa, iar adevăratul nume al templului este Jagannath şi nu Iagrenat şi nici Juggernaut, nume folosit de englezi sau Djaggernaut, denumire întrebuinţată de francezi [...]

Mi-am exprimat părerea că materialul prezintă interes şi că ar fi publicabil, dacă ar exista mai multe

Cât îl privește pe Alecu Ghica, el a plecat în marea sa pribegie mai bine de un secol în urmă. Viața și activitatea sa au fost încă foarte puțin studiate. Oricum, se știe, că el s-a născut în anul 1801 și a fost fiul logofătului Grigore Ghica „Herțanul" din Botoșani. Studiile elementare și le face în conacul părintesc cu un preceptor adus din Cernăuți. După cum relatează o strănepoată a sa, Elena Ghica, încă de copil, Alecu

---

date asupra lui Alecu Ghica și, în special, dacă cele cunoscute ar fi verificate. Totodată am arătat că interesează în mod deosebit dacă Alecu Ghica a avut vreo activitate științifică sau publicitară. Cât privește cuvântul bramin, am semnalat că acesta constituie forma greșită a cuvântului brahman deoarece cuvântul bramin nu există nici în sanskrită, nici în limbile indiene prakrite și nici în cele noi și a fost inițial folosit în limba engleză. De asemenea, am făcut unele recomandări în legătură cu metoda de investigație.

Între timp, am cerut concursul unor prieteni din India, care, deși au avut toată bunăvoința, n-au reușit să elucideze cazul Alecu Ghica. Anul trecut, m-am adresat direct administrației templului Jagannath și, la 16 septembrie 1965, am adresat administratorului acestui templu următoarea scrisoare, în limba engleză:

> Stimate Domnule Administrator, Dispunem de date, din care rezultă că un român, cu numele Alecu Ghica, a plecat pe la mijlocul secolului trecut în India și s-a stabilit în orașul Puri, iar, ulterior, a devenit unul din îngrijitorii renumitului templu Jagannath. După date bine precizate, în 1860, Alecu Ghica era în serviciul acestui templu.
>
> Având intenția să scriu un articol asupra lui Alecu Ghica, aș dori să obțin material cu privire la viața, activitatea și urmașii lui. De aceea, vă rog să culegeți și să-mi trimiteți acest material. În caz că timpul nu vă permite să vă ocupați de această problemă, vă rog să-i identificați pe urmașii lui cei mai apropiați și să le dați adresa mea, cu rugămintea să se pună în legătură cu mine, pentru a-mi trimite datele necesare și pentru a le putea cere, ulterior, unele lămuriri, în caz că voi avea nevoie.
>
> Aș dori să am date cât mai ample despre viața și activitatea lui din India și, în special, despre activitatea de la templul Jagannath. Interesează foarte mult urmașii lui și situația lor actuală. Este foarte important de știut, dacă Alecu Ghica a avut vreo activitate științifică sau literară și dacă a publicat lucrări. Ar fi foarte de dorit să mi se trimită portrete de-ale lui și diverse fotografii. (Urmează încheierea.)

La 24 decembrie 1965, am primit răspuns la scrisoarea de mai sus. Acest răspuns sună astfel:

> Stimate domn, Referindu-mă la scrisoarea dumneavoastră din 16 septembrie 1965, în care cereți date asupra lui Alecu Ghica, vă fac cunoscute următoarele:
>
> Templul Jagannath din Puri a fost sub administrația privată a rājahului de Puri până în 26 octombrie 1960. De la această dată, administrația a fost preluată, prin lege, de către Guvernul statului Orissa și trecută asupra unui comitet cunoscut sub numele de Comitetul de Administrație a Templului Jagannath. Dar, rājahul de Puri încă n-a fost dezrădăcinat în întregime de custodia vechilor arhive ale templului. Totuși, persoane interesate au făcut investigații. Astfel, una din aceste persoane a furnizat despre Alecu Ghica un extras din cronica templului, care se referă la anul al treisprezecelea al domniei rājahului Dibiasing-Deb. Redăm, în traducere engleză, pasajul de la pagina 27 a cronicii, în care se tratează despre istoria mănăstirilor de pe lângă templu și în care se vorbește despre mănăstirea Phalahari Math, din care făcea parte Alecu Ghica (Phalahari Math, în traducere, înseamnă „mănăstirea asceților care se hrănesc cu fructe"). [Urmează extrasul din cronică.]

Aici ghilimelele se închid, după care urmează fraza finală și anume:

> Alte cronici sau scripte cu privire la opera sa, sau cu privire la locul unde s-ar afla discipolii săi, nu sunt de găsit (are not traceable).

Ghica manifesta însușiri intelectuale excepționale fiind o fire extrem de impresionabilă și sensibilă. Tocmai de aceea, în 1816, tatăl său îl trimite la studii în Germania, la Weimar, însoțit de fratele său mai mare, Iordache. Din 1818, Alecu Ghica continuă studiile la Jena și se înscrie la universitate tot în acest centru cultural al Germaniei, unde studiază filologia și filosofia. În 1826, terminându-și studiile cu rezultate strălucite, se întoarce în țară. Cu această ocazie, tatăl său, care era mare moșier, îi dă moșia de la Botești (în prezent în județul Roman) unde Alecu Ghica începe să se ocupe cu agricultura.

În acest timp în provinciile românești și-au făcut apariția ideile lui Charles Fourier. Unii intelectuali au devenit adepți ai socialismului utopic fourierist. Sunt multe indicii că acest curent a exercitat o influență puternică și asupra lui Alecu Ghica. Astfel se explică faptul că, în anul 1830, el eliberează o parte din robii de pe moșia sa și introduce un sistem de dijmă mai avantajos pentru țărani. Tot în această perioadă, din cauza ideilor sale progresiste, Alecu Ghica intră în conflict cu tatăl său, care este împotriva inovațiilor și reformelor introduse de el pe moșia de la Botești.

Pe de altă parte, și Alecu Ghica este revoltat de exploatarea cruntă, la care tatăl său supune pe țăranii de pe moșiile sale. Acest conflict capătă o formă și mai dramatică, când logofătul Grigore Ghica intentează răzeșilor din vecinătatea moșiei Herța o serie de procese de hotar nedrepte. Aviditatea de pământ și cruzimea cu care „Herțanul" năpăstuiește pe răzeși, este atât de inumană și monstruoasă, încât însuși boierii botoșăneni îl condamnă și îl califică drept „hrăpăreț".

În 1826-1834, Alecu Ghica mai face câteva călătorii în Germania, cu care ocazie, de fiecare dată, aduce cărți noi, cu care își îmbogățește biblioteca. La volumele lui Herder, Schiller, Goethe, Shakespeare, Platon și Kant se adaugă volumul, nou apărut, al lui Schopenhauer și traducerea *Bhagavad-gītei*. Deși trăiește în izolare, departe de un mediu cultural, Alecu Ghica citește și studiază cu pasiune capodoperele literaturii și filosofiei universale.

Către 1834, conflictul cu tatăl său se agravează. Cotidianul vieții sale de bogat moșier îl dezgustă din ce în ce mai mult. Nu mai vede nici un sens în agonisirea de averi. Ar vrea să cunoască o altă viață, o altă lume... Să plece din nou în Germania? Dar și acolo viața are același gust... Începe să fie frământat de problema rostului lucrurilor și a vieții... În vara anului 1834, se declanșează o puternică criză sufletească... Unde să evadeze? Cum să se elibereze?... Noile traduceri ale indologilor germani îi hrănesc meditațiile; *Bhagavad-gītă*, India îl fascinează. Încearcă nostalgii fugare... este chinuit de o mare foame spirituală. În colțurile cele mai ascunse ale inimii sale tânjește după valori absolute, după soluția marii enigme a vieții, după realizarea de sine...

Aceste idei și probleme îl obsedează din ce în ce mai mult... să fugă, să pribegească, să fie liber ca pasărea cerului... Ca un Siddhārtha al timpurilor mai noi, în toamna anului 1834, ia hotărârea irevocabilă să renunțe la țară, la moșie, la familie și să plece în lume ca să caute soluția problemelor care îl chinuiesc...

Se știe ca în noiembrie 1834, Alecu Ghica a plecat la Constantinopol, iar de acolo

a pornit pe drumul sau fără întoarcere. Îl regăsim abia în 1858 în India, la renumitul templu Jagannath-Puri.

2

Înainte de a trece la cea de a doua perioadă a vieții lui Alecu Ghica, cea petrecută în India, să dăm câteva elemente istorico-geografice despre giganticul templu Jagannath. Templul este situat la periferia orașului Puri, statul Orissa. Acest stat - unul din cele 16 state ale Indiei - se află pe țărmul golfului Bengal, la sud-vest de statul Bengalul de Vest, al cărui teritoriu este un ținut aluvial - o deltă formată de fluviile Mahānadī, Brahmaṇī și Baitaraṇī. Limba principală a locuitorilor este limba orya - o limbă indo-europeană, apropiată de limba beńgali și înrudită cu limba hindi și cu celelalte limbi neo-indiene din nordul Indiei. Capitala statului este orașul Bhubaneśvar, portul principal - Konarak, centrul religios - orașul Puri.

Orașul Puri, împreună cu templul Jagannath, sunt așezate la revărsarea fluviului Mahānadī, pe țărmul golfului Bengal și se află la 499 km. sud-vest de orașul Calcutta (la 62 km. de orașul Bhubaneśvar). Jagannath, în limba sanscrită, înseamnă „protectorul, stăpânul lumii", epitet ce poate fi atribuit oricărei zeități. În cazul de față acest nume este legat de forma particulară a lui Viṣṇu, care este adorată în acest templu.

Potrivit concepției filosofico-religioase hinduse, la baza universului stă Absolutul, care are trei forme de manifestare: creația, conservarea și distrugerea. Principiul creației este reprezentat prin Brahma, principiul conservării - prin Viṣṇu, iar cel al distrugerii - prin Śiva. De aici trinitatea (*trimurti*) Brahma-Viṣṇu-Śiva. Procesul cosmic nu este decât un nesfârșit proces dialectic (evolutiv sau involutiv) de creație și distrugere. Viṣṇu este zeul cel mai adorat dintre toți zeii hinduși. El are mai multe avatāruri (forme, aspecte, încarnări) dintre care, cele mai de seamă sunt Rāma și Kṛṣṇa. La templul din Puri, Viṣṇu apare sub forma și numele de Jagannath.

Templul Jagannath a fost clădit în epoca rajiputană (care a durat de la anii 700 până la 1200 ai erei noastre). În acea perioadă, în India existau două stiluri arhitecturale: nordic sau indo-arian și sudic sau dravidian. Templul Jagannath se încadrează în stilul nordic (fără coloane) și cuprinde următoarele patru părți:

Vimāna sau altarul (*srī mandir*), cu o încăpere specială, în care se află chipul zeului[1]. Partea superioară a altarului o formează un turn de 6 metri înălțime, numit *sikhara*. Aceasta se înalță monumental, având muchiile din blocuri de piatră, așezate ca niște vertebre. Deasupra turnului se află un vârf conic, la a cărui extremitate superioară stă steagul cu roată - simbolul lui Viṣṇu. În fața altarului se află o sală vastă, acoperită cu o mare cupolă rotundă, sala de adunare a credincioșilor (*jagamohan*). Sala dansurilor (*nāṭ mandir*). Ultima sală, sala ofrandelor (*bhog mandir*).

Templul Jagannath a fost clădit în anii 1100 ai erei creștine, de către Choda Gaṅga, cel mai mare rege din dinastia Kaliṅga-nagara. Acest templu este unul din modelele

1 Ca o excepție, în templul Jagannath se află un grup statuar: Viṣṇu, fratele său Balabhadra și sora sa Subhadrā, toți trei pe același piedestal.

cele mai reuşite ale arhitecturii religioase indiene. El constituie o îmbinare a stilului nordic cu stilul specific Orya.

Dintre toate locurile sacre de pelerinaj ale hinduismului, Jagannath este cel mai frecventat. Templul este înzestrat cu numeroase statui şi obiecte de mare valoare artistică. Cea mai renumită şi foarte populară este procesiunea cu cele trei care festive gigantice (Rathayātrā).

Carul cel mai mare, al lui Viṣṇu, are 14 metri înălţime şi câte 11 metri lungime şi lăţime. Celelalte două (carul lui Balabhadra, fratele lui Viṣṇu şi carul Subhadrei, sora lui Viṣṇu) sunt ceva mai mici. Carele sunt pline cu sculpturi şi alegorii cu subiecte religioase; în faţa lor se prosternează credincioşii. Ele sunt trase cu multă însufleţire de pelerini, deoarece există credinţa populară că cel ce trage la un asemenea car, se eliberează de ciclul reîncarnărilor.

Aşadar, Alecu Ghica, reapare în 1858 în oraşul Puri, la acest templu.[1] În sânul familiei Ghica, a rudelor şi a prietenilor săi a circulat mult timp părerea că fuga lui Alecu Ghica în lume ar fi finalul unui caz de conştiinţă, de protest în faţa unor acte inumane şi nedreptăţi ale căror autor a fost propriul său tată[2].

Făcând abstracţie de motivul fugii lui Alecu Ghica în lume, se pune totuşi întrebarea, de ce acest mare pribeag a plecat în India şi nu în China, Japonia, Africa, America, Oceania sau în altă parte a globului pământesc? De ce tocmai în India? Este aceasta, oare, o simplă întâmplare?

Răspunsul la această întrebare trebuie căutat în primul rând în faptul că Alecu Ghica şi-a făcut studiile în Germania, în perioada imediat următoare „descoperirii" limbii sanscrite, când în această ţară a apărut o pleiadă întreagă de lingvişti sanscritologi şi de indologi de talia lui Fr. Schlegel, Fr. Bopp, W. Humboldt, A. Schleicher, Max Müller şi alţii ale căror lucrări au stârnit o atmosferă de admiraţie pentru cultura milenară şi comorile literare, artistice şi filosofice ale Indiei antice. Este foarte posibil ca Alecu Ghica să se fi entuziasmat de cultura antică indiană, aşa cum lordul Byron a fost captivat de cultura Greciei antice, în numele căreia a murit la Missolonghi.[3]

---

1 La începutul acestei comunicării, mi-am exprimat părerea că, de cele mai multe ori, oamenii se pun pe drumeţie pentru a se realiza, pentru a se regăsi pe ei înşişi. Într-adevăr, ce l-a îndemnat pe Brâncuşi, marele nostru sculptor de renume mondial, creatorul faimoasei coloane infinite şi a păsărilor măiestre, să plece la Paris pe jos, în condiţii dintre cele mai grele? Dorinţa de a se realiza! Ce visuri romantice l-au făcut pe talentatul pictor englez, George Kit, să se înfunde într-unul din colţurile cele mai ascunse ale Ceylonului? Fără îndoială că şi acest romantism îşi are rădăcinile în dorinţa de a se realiza. [...] Dar pe Thor Heyerdal sau pe William Willis, ce i-a împins sa se urce pe pluta pentru străbate cu atâtea riscuri Oceanul Pacific? - Acelasi răspuns. Deşi căutătorii de acest fel se numără cu miile, iar domeniile căutărilor sunt dintre cele mai diferite, motorul lăuntric al căutării lor este unul şi acelaşi - dorinţa de a se realiza. De aceea, dacă ne întrebăm şi cu privire la Alecu Ghica, care sunt nostalgiile care l-au chinuit şi care a fost substratul intim al acestor nostalgii, răspunsul nu poate fi decât tot cel de mai sus. Dacă pentru Alecu Ghica realizarea însemna eliberare, aceasta nu schimba cu nimic din teza iniţială. Cât priveşte cazul său, trebuie să ţinem cont de anumiţi factori subiectivi şi obiectivi, care au putut determina plecarea lui în India.

2 Această părere este împărtăşită şi de prof. Emil Vârtosu, *loc. cit.*

3 Ar fi anacronic să admitem ca Alecu Ghica a fost influenţat de Junimea ieşeană, deoarece aceasta a fost înfiinţată după plecarea lui, dar este foarte posibil ca el să fi făcut parte din cercul fondatorilor ei

Faptul că biblioteca lui Alecu Ghica a fost înzestrată cu cele mai bune traduceri din sanscrită din acea perioadă este o dovadă în plus că gândirea indiană i-a fost cunoscută. De asemenea, s-a mai putut preciza că, în perioada 1826-1834, cu prilejul călătoriilor sale în Germania, în special la Weimar, el a ținut legătura cu renumitul indolog Friedrich Maier.

Desigur că prima ediție a *Lumii ca voință și reprezentare* a lui Schopenhauer a fost aceea, care a exercitat o influență hotărâtoare asupra sa. Este un lucru arhicunoscut că majoritatea intelectualilor din Occident au ajuns la gândirea antică indiană prin Schopenhauer, ale cărui opere sunt pline de referințe la Vedânta și la scrierile buddhiste. Se știe că Eminescu a ajuns la gândirea antică indiană tot prin Schopenhauer, în timp ce-și făcea studiile la Viena și Berlin.

Nu este lipsită de temei nici părerea unor rude ale lui Alecu Ghica, care au atribuit plecarea sa în pribegie, unei predispoziții înnăscute pentru călătorii, caracteristică familiei Ghica. Acestea invocă exemple concrete din ramuri mai apropiate sau mai îndepărtate ale familiei Ghica, care au făcut călătorii mari și au îmbogățit galeria călătorilor români peste țări și mări.

Astfel, chiar bunicul său, Iordache Ghica (tatăl lui Grigore Ghica „Herțanul"), devenit vel hatman și vel logofăt, a părăsit țara în 1775, devenind, în 1777, bey de Mitilena. Mult mai târziu, în 1895-1896, Dimitrie Ghica-Comănești, împreună cu fiul său Nicolae Ghica-Comănești, au întreprins o călătorie în Africa răsăriteană (Somalia), iar în anii 1897-1898, Albert Ghica a făcut o călătorie în Maroc. Sunt și alți membri ai familiei Ghica care au călătorit atât pe apă cât și pe uscat.

Fără îndoială că această predispoziție înnăscută, a putut constitui una din cauzele subiective care l-au făcut pe Alecu Ghica să apuce calea drumeției, dar în nici un caz nu putea constitui singura cauză și mai ales cauza determinantă a plecării sale în lume.

Revenind la fapte concrete, cert este că Alecu Ghica ajunge în noiembrie 1834 la Constantinopol, de unde scrie familiei ultima scrisoare și reapare tocmai în 1858 la templul Jagannath-Puri din India.

Pe unde a pribegit în anii dintre 1834-1858 și când și cum a ajuns în India? Asupra acestei perioade până în prezent planează un mare semn de întrebare. Toate încercările de a descifra enigma acestor 24 de ani și de a-i reconstitui au rămas, deocamdată, fără rezultat. Tot atât de necunoscut rămâne și drumul, desigur foarte întortocheat, al căutărilor sale spirituale din această perioadă. Nu se cunosc nici școlile filosofice și nici sistemele religioase cu care Alecu Ghica a venit în contact. Tot atât de pline de mister rămân și cauzele care l-au determinat să vină la Jagannath, ca să se stabilească acolo. Tot atât de puțin se cunoaște și sfârșitul carierei sale de ascet.

Singurul document care aruncă un fascicol masiv de lumină asupra ședерii sale la Jagannath și constituie o mărturie sigură și autentică, este cronica acestui templu, care se referă la anul al 13-lea al domniei măharājahului Debiasingh Deb și care cuprinde istoria mănăstirilor de pe lângă templu. La pagina 27 a acestei cronici este un

---

de mai târziu, ca T. Maiorescu, V. Pogor, P.P. Carp ș.a., asupra cărora filologii sanscritiștii și indologii germani și, în special, marele filosof german A. Schopenhauer, au exercitat o puternică influență.

pasaj care tratează despre mănăștirea Phalahari Math (mănăștirea asceților frugivori) și despre Alecu Ghica, care făcea parte din această mănăștire. Iată textul acestui pasaj, obținut prin bunăvoința administrației tempului Jagannath-Puri:

> Alecu Ghica a venit dintr-o țară străină în a 15-a zi a lunii Mesha, din anul 1780 al erei Saka[1] și s-a prosternat în fața templului, sub banianul de lângă poarta leilor. De atunci a primit hrană zilnică de la mănăștirea Barachata (mănăștirea Marei Umbrele). Cu prilejul marii procesiuni Chandan din acel an, Alecu Ghica s-a prosternat din nou. Practicând asceza și petrecându-și tot timpul pe lângă templu, Alecu Ghica obișnuia să umble cu un vas de lut cu grâu fiert îndulcit[2], pe care-l împărțea pelerinilor flămânzi din jurul templului. De asemenea, obișnuia să aducă apă pentru cei obosiți și însetați. Datorită meritelor sale deosebite în practica sa ascetică, Consiliul Templului i-a atribuit o indemnizație de o rupie pe zi, pentru hrana sa frugivoră și i-a repartizat un loc la mănăștirea din strada Haracandi din Puri. Cu timpul, Alecu Ghica a căpătat numele de Phalahari Baba, adică ascetul frugivor, iar mănăștirea din care făcea parte - Phalahari Math (mănăștirea asceților frugivori). Aici a devenit cunoscut sub numele de „Alecu Ghica - sfântul". Ulterior, ca semn al unei înalte prețuiri a faptelor sale caritabile, Consiliul Templului i-a oferit în dar de bunăvoință un rând de haine de mătase. Aceste haine erau din cele ce se aduceau ofrandă zeității. Se mai știe ca Alecu Ghica a avut trei discipoli.

Acesta este extrasul autentic din cronică. După cum se vede, deși această informație nu rezolvă prea multe din semnele de întrebare legate de cazul lui Alecu Ghica, totuși ea constituie un document autentic de mare valoare, care confirmă faptul cel mai important cunoscut în România, anume, prezența sa la templul Jagannath, într-o perioadă care începe cu anul 1858. Valoarea acestei informații este cu atât mai mare cu cât se sprijină pe analele oficiale ale templului.

Din cronică se mai desprinde și idea că Alecu Ghica ar fi întemeietorul, la Puri, a unei tagme ascetice - ordinul asceților frugivori. Aceasta rezultă și de acolo că mănăștirea din strada Haracandi a început să se numească Phalahari Math, adică Mânăștirea asceților frugivori, abia după instalarea lui în acel loc. De asemenea, cu toate că societatea hindusă este o comunitate închisă, se poate crede ca Alecu Ghica a fost printre primii europeni - poate chiar primul, care a pătruns și s-a încetățenit într-o comunitate religioasă hindusă.

1 Corespunde anului 1858 al erei creștine.
2 Care nu poate fi decât coliva moldovenească.

Partea a II-a

După zece ani. Investigații în India

1

Nu este deloc ușor să mergi pe urmele unui pribeag ca Alecu Ghica, care a hoinărit acum o sută de ani prin țări străine, îndepărtate.

Unul din obiectivele călătoriei mele în India, făcută în 1969-1970, a fost și acela de a întreprinde investigații asupra compatriotului nostru. Fără îndoială, fragmentul din cronica templului privitor la Alecu Ghica era o achiziție de mare valoare. Dar datele acestei cronici erau prea schematice. De aceea, venind la Jagannath-Puri, am continuat să caut și alte mărturii. Am stat de vorbă cu asceți mai vechi din mănăstirile apropiate, cu funcționari din Administrația templului, precum și cu locuitori din oraș, dar a trebuit să constat că timpul a șters toate urmele și nimeni nu mai știa nimic, nu numai despre Phalahari Baba (ascetul frugivor), supranumit mai târziu „sfântul", dar nici despre discipolii săi. Am căutat, de asemenea, note personale, scrisori, portrete ale lui Ghica, însă și aceste investigații au fost fără rezultat.

Dar, tocmai când pierdusem orice speranță de a descoperi vreo urmă a sa și mă pregăteam de plecare, un anticar din apropierea templului care aflase despre strădaniile mele, trimise vorbă să trec pe la el ca să-mi dea unele indicii care să mă ajute în căutările mele.

Las totul și urmez pe băiatul care a venit să mă conducă. Trecem pe lângă o sumedenie de dughene din bazarul din fața templului cotim pe o stradă laterală, dar, de îndată, ne oprim chiar în fața prăvăliei cu cărți vechi. Anticarul sta chircit în fundul dughenei, dar îndată ce mă vede, mă salută și mă invită să intru. Mă impresionează ținuta lui degajată, lipsită de orice servilism. În prăvălie nu sunt scaune și anticarul îmi oferă un covoraș. În loc însă să stau în poziția de lotus, mă așez pe treapta unei scări și discuția începe:

— Am aflat cât de mult vă zbateți ca să găsiți ceva despre compatriotul dumneavoastră și m-am gândit că aș putea să vă dau un fir, pe care să-l depănați dumneavoastră.

Îi mulțumesc, spunându-i că sunt foarte impresionat de inițiativa lui plină de bunăvoință. Tocmai când credeam că voi pleca cu mâinile goale, a apărut o rază de speranță.

— Aici, la Puri, nu mai este nimeni care să știe ceva despre śrī Alecu Ghica, reluă el. Orice căutare este zadarnică. De altfel v-ați și convins. În schimb, la Bhubaneśvar, la 50 de mile de aici, mai trăiește un pensionar bătrân, cu numele de Braj Sundar Panda, care este nepotul unuia din foștii discipoli ai lui śrī Alecu Ghica. Nu voi greși, dacă voi spune că acesta a fost cel mai apropiat și cel mai iubit discipol al său. Numai Panda-ji ar fi în măsură să vă pună pe un drum mai bun.

Anticarul pregătise adresa și mi-o întinse cu un zâmbet binevoitor. După ce i-am mulțumit din nou, anticarul a adăugat:

— Panda-ji și-a petrecut copilăria și tinerețea aici la Puri, în perioada când unchiul său era în viață. A fost mai mulți ani învățător la o școală a templului. Unchiul

său l-a ocrotit și l-a inițiat în probleme spirituale. Desigur că Panda-ji cunoaște unele lucruri și despre compatriotul dumneavoastră.

A doua zi plec chiar de dimineață, cu autobuzul, la Bhubaneśvar, capitala statului Orissa. Abia ieșim din oraș, și autobuzul începe să gonească cu viteză mare pe o șosea plantată de ambele părți cu pomi uriași. Ajungem din urmă ba pelerini, ba caravane de cămile, ba câte un car pe două roți tras de boi. Satele prin care trecem sunt mult mai sistematizate și mai înstărite decât cele din valea Gangelui. Pe loc deschis, de o parte și de alta a șoselei, se întinde o câmpie de un galben-cenușiu, împestrițată din când în când cu ogoare verzi de grâu sau cu fâșii de pământ argilos, cu brazde proaspăt arate. Pe șosea, familii întregi de maimuțe se joacă fără să se sinchisească de mașină, care vine ca un bolid și le ocolește cu o dibăcie demnă de toată admirația. Afară de maimuțe, foarte multe păsări se plimbă liniștite printre oamenii care lucrează câmpul.

Îndată ce ajung, cobor din mașină, mă informez în stație, iau o rikșa-tricicletă și ajung într-un cartier vechi, care se înghesuie în jurul câtorva temple mai mici, grupate ca niște ciuperci în jurul unui templu mai mare. Trecem printr-o mulțime de străzi foarte înguste și, tot întrebând, ajungem într-o înfundătură, unde era casa arhaică a lui *guru-ji* (a învățătorului).

Rikșarul, tânăr și foarte isteț, ia un băiat din droaia de copii curioși care se ține după noi și se duce să mă anunțe. Rămân în stradă și aștept vreo zece minute, stând de vorbă cu copiii. În sfârșit, apare rikșarul radios și-mi spune că guru-ji este bucuros să mă primească. Apoi mă însoțește până sus. Trecem printr-un gang îngust și urcăm niște scări, la capătul cărora mă așteaptă *guru-ji*. Bătrânul este înalt, slab, bărbierit, are pe umeri un șal mare gălbui, strâns în jurul corpului. Mă salută cu o privire prietenoasă. Îmi dau seama că îndărătul acestei priviri veghează o inteligență încă vie.

Guru-ji mă invită în casă, mă așează la o masă plină cu cărți și hârtii și ia loc în fața mea. Panda se exprimă destul de bine în hindi, ceea ce mă bucură. Altfel ar fi fost nevoie de un interpret. Îi spun cine sunt, îi explic pentru ce am venit și-l rog să mă ajute. Adaug că la Puri am cercetat cronica din arhiva templului Jagannath, cunosc ce se spune într-însa despre compatriotul meu, dar că bănuiesc a fi o expunere de scrib din care lipsește esențialul.

Panda nu răspunde deodată. Nu știu cum să interpretez tăcerea lui. Observ că poartă la gât șnurul brahmanic. Acest triplu șnur, împletit din in, e purtat de brahmani de la inițiere (de la 14 ani) până la moarte.

— Vă voi spune tot ce știu – se hotărăște bătrânul – deși nu cunosc nici eu prea mult. Poate că am uitat multe lucruri, căci de când le-am auzit, a trecut, de bine de rău, o jumătate de secol. Ceea ce cunosc însă, sper să vă ajute. Veneratul meu unchi își aducea adesea aminte de Phalahari-Baba, pentru care avea un respect fără de margini. Îmi vorbea despre el ca despre un ṛși. Admira cultura lui filosofică și religioasă, gândirea lui clară, sinceritatea și dragostea lui pentru adevăr. Mi-a spus de multe ori că n-a întâlnit un cunoscător mai profund al *Upaniṣadelor* și al comentariilor lui Śa-

ṅkarācārya ca śrī Alecu Ghica. Cât de mult și-a iubit maeștrul, rezultă și din faptul că, în cele din urmă, și veneratul meu unchi a plecat la Badrinath (renumită mănăștire de la izvoarele Gangelui), de unde nu s-a mai întors. Nu știu dacă a dat de vreo urma a învățătorului său...

— Vă rog să precizați, am intervenit eu, compatriotul meu n-a murit la Jagannath? Cronica nu vorbește nimic despre sfârșitul carierei sale ascetice și nici despre moartea sa. Ce știți despre aceasta?

Tocmai când bătrânul dascăl se pregătea să răspundă la întrebarea mea, s-a deschis o ușă laterală, prin care a intrat un adolescent aducând pe o tavă tradiționalul ceai și lapte. După ce ne-a servit în tăcere, tânărul s-a retras, iar *guru-ji* a continuat:

— Este un lucru absolut cert că spre sfârșitul vieții sale, śrī Alecu Ghica a trăit o mare dramă sufletească. De când i-a mers faima de sfânt, Consiliul templului a căutat să folosească prezența sa la Jagannath, pentru a o transforma într-un izvor de venituri, donații și ofrande. În jurul său a fost creată o atmosferă de mit, i s-au atribuit însușiri miraculoase și chiar puterea de a face minuni.

Cu fiecare zi veneau la el tot mai mulți pelerini, unii să-i ceară binecuvântarea, alții - povețe, iar bolnavii - tămăduire. Administrația templului îl scutea de orice efort și îi trimitea de-a gata toate cele trebuincioase. I se ofereau fructele cele mai alese și i se dădeau în dar haine scumpe de mătase, din ofrandele ce aduceau zeitații. Marii preoți îi aduceau laude, căutau să-i stârnească orgoliul și nu-i cereau decât un singur lucru, să nu-i lase fără binecuvântare pe cei ce veneau la el. I s-a repartizat chiar și o sală anume pentru primirea pelerinilor. Bineînțeles, în sală erau admiși numai cei avuți, care puteau să ofere templului daruri bogate...

— Bietul Alecu Ghica, murmur eu, fără să vreau. Caut să fiu cât mai atent la ce-mi spune *guru-ji*, care se oprește pentru o clipă, pentru a mă îndemna să-mi beau ceaiul și pentru a-și aduna gândurile. Îl urmăresc, dar prin minte îmi străfulgeră ideea, de data aceasta mai viu ca oricând, a degenerescenței tuturor religiilor. Cât de puțin a păstrat brahmanismul forța vie a gândirii *Upaniṣadelor* și cât de efemeră a fost lumina aruncată asupra marilor mistere ale vieții, pentru a fi înghițită de întunericul dogmelor, a riturilor și a superstițiilor! Din lăcomia fără margini pentru bani și pentru putere, casta preoțească a abdicat de la gândirea primordială a marilor ṛși, a denaturat-o și a adaptat-o intereselor ei meschine. În acest timp, masele dezmoștenite ale castelor inferioare, cu credulitatea lor uimitoare, cu fantezia lor bolnăvicioasă, însetate de mângâiere, așteptând cu ardoare minuni și revelații, acceptau orbește toate plăsmuirile, se lăsau ușor înșelate și amăgite, în timp ce realitatea înconjurătoare nu le oferea nici o bucurie și nici o alinare.

Parcă ghicindu-mi gândul, *guru-ji* continuă:

— Da, sfatul marilor preoți ai templului a întins tentaculele sale invizibile și în jurul lui Alecu Ghica, socotind că aureola sa de sfânt poate servi ca cel mai bun paravan pentru scopurile lor josnice. Dar śrī Alecu Ghica era un căutător al adevărului pentru adevăr, era un ṛși, un adevărat înțelept, care nu putea decât să disprețuiască jongleria spirituală și traficul de mister. De aceea, atmosfera de ipocrizie și de fals

care se crease în jurul lui, îl apăsa și-l mâhnea. Această l-a umilit și dezgustat până într-atât, încât în sufletul său a încolțit gândul să plece, să fugă, să-și piardă urma.

Guru-ji mai face o pauză, soarbe câteva înghițituri de ceai cu lapte și urmează:

— Mi-am dat seama din cele auzite de la veneratul meu unchi, că śrī Alecu Ghica era un om de o rară noblețe sufletească, care a părăsit familia, averea și țara pentru a urma calea adevărului. După nesfârșite și grele căutări, compatriotul dumneavoastră a găsit răspunsul la marile întrebări care-l frământau și-l nelinișteau. *Upaniṣadele*, *Bhagavad-gītā* și mai ales filosofia advaitină a marelui nostru gânditor și rși Śaṅkarācārya i-au dat tocmai acea hrană care a putut să-i astâmpere marea lui foame spirituală și să-i aline nostalgiile lui metafizice. Śrī Alecu Ghica a bâjbâit mult prin întuneric, dar la capătul acestui drum greu, găsind lumina, a înțeles că, față de comorile spirituale, faima și renumele nu sunt decât cea mai mare deșertăciune sau, cum zicem noi, hindușii, cel mai înșelător văl al māyei.

Într-o zi, śrī Alecu Ghica l-a chemat pe veneratul meu unchi și i-a spus că a luat hotărârea nestrămutată de a părăsi templul Jagannath, pentru a se refugia în singurătatea munților Himalaya. La rugămințile fierbinți ale unchiului meu de a-i spune unde intenționează să se adăpostească, śrī Alecu Ghica i-a destăinuit, în mare secret, că pleacă la izvoarele Gangelui, pentru a-și petrece restul vieții în izolare. Chiar a doua zi compatriotul dumneavoastră a plecat pe drumul lung de mii de mile, spre Gangotri. Dacă vreți să aflați câte ceva despre ultima perioadă a vieții sale, v-aș recomanda să cercetați cele două mănăstiri de la izvoarele Gangelui - Badrinath și Kedarnath.

Aș vrea doar să adaug - spuse Panda după o nouă pauză - că, deși, e mult de atunci, am reținut acest moment dramatic, care m-a impresionat cel mai mult. De alte lucruri nu-mi aduc aminte. Doar, poate, unele amănunte.

— Dar, ce părere aveți despre faptul că episodul plecării lui Alecu Ghica nu apare în cronică? - am revenit eu.

— Acest lucru nici nu putea să apară, pentru că nu era în interesul Consiliului templului. Pe lângă minciună și prefăcătorie, clerul mai folosește o armă foarte perfidă - ignorarea. Era, deci, firesc ca conflictul lui śrī Alecu Ghica cu Consiliul templului și fuga lui în sihăstrie să fie învăluite în tăcere.

La întrebarea mea, dacă *guru-ji* știe ceva despre unele obiecte, însemnări personale, scrisori, cărți sau portrete de-ale lui Alecu Ghica, Panda a schițat un gest de îndoială:

— Nu cunosc, dar cred că n-a rămas nimic. Śrī Alecu Ghica era un sannyasin și, deci n-a avut nici o avere. Cât privește problema însemnărilor și a scrisorilor, cunosc tot de la veneratul meu unchi că, înainte de plecare, śrī Alecu Ghica a ars tot ce a avut. Din câte știu, nu a lăsat nici o urmă după el. Ar fi zadarnic să încercați să le căutați. Gândiți-vă că de atunci au trecut o sută de ani. Poate să descoperiți ceva făcând investigații la izvoarele Gangelui.

I-am mai pus o serie de întrebări, dar Panda nu era în măsură să-mi răspundă, repetând că pe atunci era prea tânăr și n-a reținut decât ceea ce l-a frapat mai mult.

I-am mulțumit cu multă căldură și am plecat.

2

La Bhubaneśvar am vizitat câteva temple, printre care și renumitul templu Liṅgaraj. Ca toate templele din Orissa, templul Liṅgaraj reprezintă aceeași arhitectură monumentală în stil orya, lipsită de coloane, de portice, terase, galerii și pavilioane. Pereții sunt masivi, iar în exterior sunt acoperiți cu sculpturi în piatră, ceea ce îi face să semene cu niște covoare, pline cu motive populare. Tocmai din această cauză, din toate stilurile de temple din India, templele din Orissa au aspectul cel mai sculptural. Ca formă și stil, atât templele din Bhubaneśvar cât și, în general, toate templele din Orissa, seamănă foarte mult cu templul Jagannath-Puri.

De la Bhubaneśvar, m-am întors la Agra, unde mă stabilisem și unde studiam la Institutul Central de limba hindi. Sfatul lui Braj Sundar Panda, de a-mi continua investigațiile la mănăstirile Badrinath și Kadarnath, mi-a stârnit dorința de a face o ascensiune până la izvoarele Gangelui.

La Agra studiile de la Institut m-au reținut mai mult timp, dar, în puținele clipe de răgaz, am căutat să mă documentez asupra căilor de acces, asupra traseului și a modului de organizare a călătoriei. De mare folos mi-au fost prietenii mei din acest oraș, în special profesorul de științe economice de la Universitate, dr. Joshi, originar din Ranikhet și bun cunoscător al acestei regiuni himalayene, pe care mi-o alesesem ca bază de plecare pentru ascensiunea spre izvoarele Gangelui.

La 12 martie 1970 am plecat cu trenul de la Agra, până la ultima gară, Katgodam, iar, de acolo, cu autobuzul la Nainital și apoi la Ranikhet. Cu câteva scrisori de recomandare în buzunar, am început să-mi organizez ascensiunea. În primul rând, am tocmit doi nepalezi, doi „tigri", cum li se spunea pe acolo de la un timp încoace, care, de fapt, nu sunt decât simpli *culi* și, în același timp, buni cunoscători ai potecilor himalayene. După ce am procurat un cort special cu echipament de dormit și am făcut rost de alimentele necesare, la 16 martie, am pornit la drum pe poteci de munte cu obiectivul de atins - izvoarele Gangelui, mănăstirile Badrinath și Kadarnath.

Primele două zile am mers cu decovilul, cu camioane forestiere de ocazie și pe jos. Cu cât pătrundeam în munți, cu atât se resimțea răcoarea și prospețimea de-a dreptul binefăcătoare ale înălțimilor. De o parte și de alta a drumului se întindea acea pădure deasă și neobișnuită, care ne este cunoscută sub numele de junglă. Cu toate că era mijlocul lui martie, pădurea era îmbrăcată într-o haină de verdeață luxuriantă. Uneori treceam pe lângă niște arbori, care semănau a ferigi.

Cu cât urcam, pădurea devenea tot mai rară și mai puțin variată. Printre copaci predominau pinii cu trunchiul roșcat. Paralel cu drumul pietruit, trecea linia decovilului. De la distanță, vagoanele mici ale trenului păreau ca niște jucării.

În seara zilei de 17 martie am ajuns la baza de plecare pentru ascensiune - adăpostul de la prima cotitură a râului Almora, unde am și dormit. De aici încolo a urmat ascensiunea propriu-zisă. Unul din „tigri" mergea înainte cu cortul, pentru a-l instala pentru noapte și a pregăti un ceai și ceva de mâncare, iar celălalt mă însoțea pe mine cu bagajele. Prima zi am făcut o etapă destul de lungă. Am urcat poalele muntelui Nanda Kot, iar popasul de înnoptare l-am făcut la aproximativ 2200 metri

altitudine, într-o vale, printre jnepeni.

În ziua de 19 martie, după ce am ieşit din jnepeniş, am trecut peste gheţarul Pindari, apoi am urcat pe la poalele munteleui Nanda Devi, cu vârful de 7330 metri, iar spre seară, după eforturi deştul de mari, am ajuns la 2800 metri altitudine. La sfârşitul etapei, am găsit cortul instalat într-o văioagă, la intersecţia potecii cu râul Nanda, unde Sambhusingh ne aştepta cu ceaiul fierbinte. În ziua de 20 martie am urcat deasupra poalelor şi spre mijlocul muntelui Trişul, înalt de 6120 metri. Spre seară am intrat în zona petelor de zăpadă, iar noaptea am adormit la altitudinea de 3200 metri.

A patra zi, din cauza greutăţilor ascensiunii şi a aerului rarefiat, am făcut o etapă mai scurtă. Seara, am ajuns la altitudinea de 3800 metri. Urcuşul a fost foarte greu, deoarece zăpada şi gheaţa blocaseră porţiuni mari de potecă. Din cauza altitudinii, a început să apară senzaţia de greaţă şi de mare oboseală, însoţită de vâjâituri şi uşoare dureri în urechi. Cortul a fost instalat în şaua dintre muntele Trishul şi Nanda Gunti. De teama insomniei, la ceai, am luat un somnifer şi am adormit deştul de repede.

A doua zi de dimineaţă cerul era senin şi prevestea un timp frumos. În jur, priveliştea de un sublim sălbatic şi înfricoşător, aidoma unui pustiu plin de frumuseţe. „Tigrii" plecaseră într-o mică recunoaştere. Mă aşez pe o piatră cu privirea spre Ranikhet. Peste tot tăcere, zăpadă şi gheaţă. Trăiesc stări sufleteşti pe care nu le-am avut niciodată. O detaşare de tot ce e teluric, o senzaţie cosmică... Lipsa de oxigen îmi aduce din când în când aminte de altitudinea la care mă aflu. Dar tocmai aici, la 3800 metri, trebuia să trăiesc clipele cele mai dramatice ale acestei ascensiuni. Din şaua în care Sambhusingh instalase cortul, trebuia s-o luăm pe versanţii nordici ai masivelor ce duc spre izvoarele Gangelui.

După o oră apar „tigrii" de după un bot de deal. Vin de sus, pe potecă. Gesticulează, vociferează şi par agitaţi. Din cauza distanţei nu pot înţelege despre ce e vorba. Merg în întâmpinarea lor, dar înainte de a-i întreba, unul din ei îmi arată cu mâna şi strigă:

— Sahib, priviţi, mai departe pantele sunt abrupte, iar poteca este acoperită în întregime. Drumul este complet blocat! Nu putem merge mai departe. Nu ne luăm răspunderea!

Rămân atât de surprins, încât nu sunt în stare să scot o vorbă. Simt că-mi stă mintea în loc. În cele din urmă întreb:

— Dar ce facem cu izvoarele Gangelui?

Nu vreau să cred şi nu pot să înţeleg că planul meu de a ajunge la Gangotri poate să se năruie, dar Ramsingh, celalalt „tigru", mă trezeşte la realitate:

— Sahib, la sfârşitul lunii mai sau la începutul lunii iunie, când se vor topi zăpezile, se va putea ajunge, dar acum e cu neputinţă...

Caut să-i înduplec să continuăm drumul, cel puţin să încercăm, dar toate stăruinţele mele sunt zadarnice. „Tigrii" rămân neclintiţi.

— Puteţi să încercaţi pe la Rişikeś, prin Rişilakşmanjhula, dar pe aici e imposibil.

Sunt nedumerit: de ce „tigrii" s-au prins să mă însoţească, pentru ca, în cele din

urmă, să dea înapoi? Doar au experiența munților... Însă la toate reproșurile mele, „tigrii" rămân neînduplecați. Nu se știa oare la Ranikhet cât de mult a nins pe versanții nordici? Se gândesc la avalanșe, la crevase înfundate cu zăpada? Nu cunosc potecile dintre Trishul și Gangotri? Ei însă îmi repetă mereu că răspund de viața mea și că zăpada este prea mare că să riscăm.

Mă gândesc în fel și chip. Ce or fi știind „tigrii"? De ce, deodată, atâta rezistență? Simt că e ceva neclar, că ceva rămâne învăluit în mister... Să li se fi năzărit „tigrilor" vreun semn rău? Să fie la mijloc vreo superstiție?

Știu că până la izvoarele Gangelui mai este cale lungă, dar în subconștientul meu mă agăț mereu de ideea că diferența de altitudine nu este decât de 200-300 m, ceea ce permite să ajungem la cele două mănăstiri fără aparat cu oxigen. Acest argument, atât de convingător pentru mine, nu-i impresionează câtuși de puțin pe „tigri", care manifestă aceeași rezistență.

Oricum, îmi este greu să mă împac cu ideea că planul de a ajunge la izvoarele Gangelui se prăbușește și că speranțele mele de a descifra ultima verigă a enigmei lui Alecu Ghica se spulberă...

Am fost nevoit să cobor... După trei zile de mers, am ajuns la Nainital. M-am întors la Agra fără să „cuceresc" obiectivul. Prietenii mei mă sfătuiau să rămân în India până la sfârșitul lunii septembrie ca să atac din nou Gangotri, dar de această dată dinspre Rișikeș.

Timpul șederii mele în India, însă, expirase. Am venit în această țară depărtată, pe cont propriu, m-am descurcat cum am putut, dar în cele din urmă resursele mele materiale s-au epuizat și singura soluție rațională era să nu mai încerc noi aventuri și să mă întorc în țară...

Acestea sunt rezultatele investigațiilor de până acum, făcute cu mijloace modeste. Ele nu au reușit să ridice decât în parte cortina, în dosul căreia stă ascuns misterul cazului lui Alecu Ghica. Acest mister așteaptă să fie elucidat.